

o dimensiune mult mai tragică, îl încearcă și asasinul din *În stepă*; el devine ucigaș, pentru că știe, simte că în orice caz va pieri și dacă nu va ucide. Desnădejdea, senzația ruperii tuturor legăturilor cu lumea obișnuită, «morală» — îl împinge la crimă. În splendida schiță *Cu plutele*, Silan Petrov și Marca au ajuns într-o situație atât de delicată, dragostea nepermisă i-a cucerit într-o asemenea măsură, iluzia de a o păstra în taină se dovedește a fi atât de deșartă, încât pentru ei nu mai are nici un rost să se ascundă. Afășindu-și păcatul și sfidând moralitatea celor din jur, Silan și iubita lui nu au nimic de pierdut. (— «Ne văd? n-au decît! Vădă-ne cine o pofti! Atîta pagubă»). Numai pentru că a ajuns într-o situație fără ieșire, Silan Petrov, «un om cumsecade» pînă la urmă, ajunge să pronunțe cu glas tare fraze atât de păcătoase, ca cele prin care recunoaște că dorește moartea propriului fiu. Această moarte îi apare ca o eliberare, după care va pleca în Siberia, în Cuban, oriunde... Aici, între oameni, în fața cărora s-a compromis, nu mai exista nici o cale de reabilitare... Nu are nimic de pierdut, dacă-și destăinuiește crimele unui duhovnic și plătește cu ducați falși iertarea păcatelor nici Hélène de Courcy, dar dintr-un alt motiv — puterea ei e atât de mare, încît nici nu-i pasă de părerea celor din jur. Cuvalda, Satin și alți vagabonzi cinici din creația lui Gorki au o situație aparte. În cele mai dese cazuri sînt oameni înzestrați, constienți de superioritatea lor față de cei care, pe scara ierarhiilor sociale, le sînt totuși superiori. Sînt în acelaș timp oamenii iremediabil declasați, «pierduți» dintr-un anumit punct de vedere, care au părăsit orice speranță de a-și mai putea organiza o viață «normală», luminată de vreun scop nobil, cît de modest. Sînt *incapabili* de orice efort constructiv. De aceea, urăsc, urăsc cu pasiune, cînd pe față, cînd înfundat, pe toți acei care, deși inferiori lor au totuși dreptul să-i disprețuiască pentru că au o «situație» mai bună. Disprețul e reciproc. Pe nimeni nu disprețuiesc atât de strașnic «vagabonzii inteligenți» ca pe «moralisții tîmpiți». De aceea, îi și lovesc cu singura armă care le-a mai rămas (și pe care nimeni nu li-o poate smulge) — inteligența. Îi strivesc pe adversari cu cinismul lor sarcastic, aruncîndu-i pe față, fără mînuși și scrupule, tot ce știu și tot ce cred despre ei. Uneori, cînd e vorba de prieteni, cinismul acesta al inteligenței debordante e binevoitor, dar devine sarcastic atunci cînd trebuie respinse pretențiile *stăpînirii*: «De unde să luăm prundiș și moloz? Hai, toată strada, în oraș să dărimăm duma!¹⁵ Alt folos, așa veche cum e, nu văd cum s-ar mai putea scoate din ea. Așa, însă, veți servi orașul de două ori: și strada «Viejnaia» va deveni mai frumoasă și pe ei veți obliga să construiască o dumă nouă. Cai pentru transport să luați de la primar, împreună cu cele trei fiice ale lui, fecioare pentru tras mai mult decît corespunzătoare».

În continuare, toată întîmplarea cu jalba lui Vavilov împotriva lui Petunicov, parcă pune față-n față două tipuri de cinici; unul scîrbos (fiul negusto-

¹⁵ Primăria.